

Judita Krivec Dragan
Ljubljana

PRAVLJIČNI SVET VAGANTSKIH PODOB

Nenavadno subtilni likovni pripovedi Dušana Muca že od vsega začetka pripada prav posebno mesto znotraj sodobne slovenske ilustracije in slikarstva na sploh. V Ljubljani leta 1952 rojeni umetnik se namreč le malo ozira na uveljavljene tendence tega kulturnega prostora, saj o kakšnih izrazitih lokalnih pobudah v njegovem delu skoraj ne moremo govoriti. Če že, bi ga zaradi ljubezni do risbe in predanosti domišljiji lahko vsaj v daljnih reminiscencah navezali na posebno izkušnjo šolanja na Akademiji primenjenih umetnosti v Beogradu, kamor je v času študija zahajal.

Dušan Muc se ukvarja tako s sliko, oblikovanjem, kostumografijo ter ilustracijo in nesmiselno bi bilo ločevati ta področja med seboj, saj so, ne glede na to, ali so namembna ali zgolj nujen izraz avtorjeve duše, vselej prispodoba ene in iste percepcije sveta. Umetnik je namreč izrazit intimist in vagant, ki prisega predvsem na osebno poetiko, njegov ustvarjalni opus – zanj je med drugim prejel Smrekarjevo nagrado, Zlatno pero in Levstikovo nagrado – pa je odličen primer nekdanj visoko cenjenega, a danes še komaj prisotnega miniaturnega slikarstva. Ne gre zgolj za klasično knjižno ilustracijo, s katero je postal najbolj prepoznaven, marveč tudi za ves preostali predstavn svet, ki nikoli ni imel neposrednih literarnih predlog, čeprav prinaša vse polno zgodb in prigod, razsejanih po pravljličnih, brezčasnih pokrajinah. Precej srednjeveške fantastike in starinskosti je v teh samotnih prizoriščih deviške narave in avtorjevo ljubezen do nadržanosti, ki velikokrat postavijo človeške in živalske like v drugi plan slike, moramo nedvomno iskati v njegovi navezanosti na likovno in duhovno izročilo evropskih iluminiranih rokopisov, še zlasti tistih gotskih. Dušana Muca je prevzelo njihovo pripovedno bogastvo, občutek do narave in življenjska radost, ki veje iz njihovih, za nas danes že nostalgicnih prispodob nekega izgubljenega časa. V njih pa ni našel samo daljnih formalnih vzorov in včasih celo sorodne motivike, marveč tudi življenjsko filozofijo, katere moč ni mogla ugasniti v stoletjih, ki so bežala mimo in prinašala nove tehnološke dosežke, a so človeka le še bolj pehala v samoto. V primerjavah zato nismo tako daleč, če se ob ilustratorjevih gozdnih ali kar v vesoljsko prostranstvo razprtih pejsažev spomnimo na radožive potepuške pesmi iz *Carmine Burane*, kjer se ob ljubezni in vinu prvič pojavi tudi krajina, na pravljlične prizore viteških romanov, recimo na tistega *O zaljubljenem srcu kralja Renea* ali na enega najbolj sijajnih primerov gotskega manuskripta *Sijajni horarij vojvode Berryškega* bratov Limburg.

Ena najbolj priljubljenih prispodob Mucovega slikarstva je pripoved o dečku, ki gre na pot ... O posamezniku, ki je iz okruškov osebne in obče zgodovine že

nekoč davno pričel ustvarjati svoj lasten svet, s samosvojo preteklostjo, vrednotami in miti. Ni se maral spraševati, če so njegovi vtisi v popotnih beležkah del sedanjosti, kateri tudi sam ni hotel povsem pripadati. Izmišljal si je svoje lastne metafore in jih skozi različne zgodbe odkrival bolj in manj mladim bralcem. V osnovi je to podoba slokega večnega mladeniča, ki potuje skozi po prostoru in času različne svetove bivanja, v njih se prepletata realnost in mit, zavest in podzavest, stvarna osebna izkušnja in splošne legende. Kakor v sanjah, ki so največkrat prijetne, otroško neobremenjene in brezmejne v domišljiji, se neločljivo prepletata iluzija

in vsakdan, želje, pripovedke in bojazni ter tako ustvarjajo samosvojo, včasih komaj berljivo ikonografijo. Gledalec oziroma bralec lahko neskončno uživa ob razbiranju posameznih simbolov, išče smisle v razkošju vse polno natresenih okruškov in zlatega čarobnega prahu, a popolno razumevanje vloge osrednjega deškega lika, ki sicer pojasnjuje zgodbo iz literarne predloge, ostaja skoraj nemogoče. Tudi v tem svojevrstnem ugankarstvu, kjer iluminator skozi detajle uvaja prikrito simboliko, lahko Dušana Muca povežemo z izročili tradicionalnega knjižnega slikarstva.

Še bolj kot v pripovednosti, ki je tudi sicer značilna za srednjeevropsko pravljicarstvo, a se danes več ne pojavlja prav pogosto, prepoznavamo posebnost Mucovega likovnega nagovora predvsem v pretanjeni, elegantni, že skoraj filigransko krhki risbi, ki ne prenese ostrih obrisnih kontur in čvrstih linij. V transparentnih barvnih nanosih ostaja lahkotna in včasih že nematerialna, ne glede na to, da ji v

Portret Dušana Muca kot ga je narisala šestošolka Helena Grom iz Osnovne šole Ivana Cankarja na Vrhniki

podobi vendarle pripada osrednje mesto. S skicozno risbo oblikuje, zdi se kar mimogrede, svoje tipične pejsaže, ki jih sestavljajo različne perspektive in ki včasih že lebdijo v praznini. Bolj s skrajno občutljivim dotikom kakor pa odločno potezo vdihne življenje svojim nežnim podobam mladosti, ne glede na to, ali gre pri tem za ljudi, živali ali predmete. Da ilustrator še zdaleč ni samo likovni interpretator literarnih zapisov, dokazuje tudi in predvsem Dušan Muc, saj vselej izbira take zgodbe, ki so blizu njegovi umetniški viziji sveta, če je le mogoče, pa ustvarja celo skupaj s piscem besedila. Ena takih uspešnih sodelovanj je pristrčna knjižica pesmi in podob, ki sta si jo skupaj zamislila s pesnico Nežo Maurer in poimenovala *Kdo*. Zadnja, posebej pomembna knjiga, ki jo je Dušan Muc ilustriral, opremil in oblikoval je Puškinova pravljica *O zlatem petelinčku*. Zanj je leta 1995 prejel najvišje slovensko priznanje za področje knjižnega slikarstva, Nagrado Hinka Smrekarja, celota pa je prava rariteta med sodobnimi bibliofilskimi izdajami.

Peta od šestih sekvenčnih podob iz knjige A. S. Puškin – D. Muc »Pravljica o zlatem petelinčku« (knjigo zasnoval, naslikal in oblikoval Dušan Muc)

*Celostni izgled knjige A. S. Puškin – D. Muc »Pravljica o zlatem petelinčku«
(knjigo je zasnoval, naslikal in oblikoval Dušan Muc)*

Podoba iz knjige Dušana Muca in Neže Maurer »Kaj hočete?/Drevesa na nebu./
O o. o. o. o. o. o.« (knjigo je zasnoval, naslikal in oblikoval Dušan Muc)

Bibliografija knjižnih ilustracij:

1. Maurer, Neža: *Čukec*. Ilustr. in opremil Dušan Muc. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1978. (Matjaževa knjižnica).
2. Kristan, Milan: *Pesmi*. Ilustr. Dušan Muc. Jesenice: samoz., 1985.
3. Konwicky, Tadeusz: *Kronika ljubezenskih pripetljajev*. Prev. Tone Pretnar. Ilustr. Dušan Muc. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1990. (Odisej).
4. *Zajčkova hišica. Ruska narodna*. Avtorski pristop, ilustr. in oprema Dušan Muc. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1990. (Matjaževa knjižnica).
5. *Kdo*. Knjigo zasnoval, naslikal in opremil Dušan Muc. Pesmi k podobam napisala Neža Maurer. Iniciale k pesmim izdelali učenci osnovne šole Ivana Cankarja na Vrhniki pod vodstvom likovnega učitelja Dušana Muca. Ljubljana: ZDSLU, 1997.
6. Puškin, Aleksandr Sergejevič: *Pravljica o zlatem petelinčku*: pesem Aleksandra Sergejeviča Puškina. Prev. Mile Klopčič. Zasnoval, naslikal in oblikoval Dušan Muc. Ljubljana: samoz. Dušan Muc, 1997).

Nagrade:

1990

LEVSTIKOVA NAGRADA, nagrada založbe Mladinska knjiga za *Kroniko ljubezenskih pripetljajev*

1995

VELIKA NAGRADA HINKA SMREKARJA, nagrada podeljena na 2. slovenskem bienalu ilustracije za *Pravljico o zlatem petelinčku*

1996

MEDNARODNO ZLATO PERO BEOGRADA, nagrada podeljena na 4. mednarodnem bienalu ilustracij za 10 perorish

(Podatke o avtorju pripravila Tanja Pogačar)

Summary

A DREAMLAND OF WANDERING IMAGES

The artist Dušan Muc (1952) is an expressive artist of intimacy and a wanderer who favours only personal poetics. His creative opus is an exquisite example of once highly appreciated, but today hardly present miniature painting.

Dušan Muc has been overwhelmed by a spiritual tradition of European illuminated manuscripts, in which he has not found only foreign formal models, but also his life philosophy.